

Stúdentaráð Háskóla Íslands

153. Löggjafarþing 2022-2023

Þingskjal 156 – 155. mál.

1. nóvember 2022

Umsögn Stúdentaráðs Háskóla Íslands um tillögu til þingsályktunar um niðurfellingu námslána

Stúdentaráði Háskóla Íslands barst umsagnarbeiðni frá Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis tillögu til þingsályktunar um niðurfellingu námslána. Stúdentaráð styður breytingar og aðgerðir sem ýta undir það að Menntasjóður námsmanna þjóni betur lögbundnu hlutverki sínu sem félagslegur jöfnunarsjóður og fagnar allri umræðu sem snýr að því. Þó þykir Stúdentaráði tillagan ýmsum annmörkum háð eins og hún stendur.

Hér er í raun um tvær tillögur að ræða. Annars vegar að heimilt sé að umbreyta eldri lánnum í námsstyrk að ákveðnum almennum skilyrðum uppfylltum, svo sem vegna efnahagsástands, og hins vegar afskriftir námslána að ákveðnum sértækum skilyrðum uppfylltum, svo sem vegna alvarlegra og varanlegra veikinda lántaka.

Afskrift námslána að ákveðnum sértækum skilyrðum uppfylltum

Samkvæmt 20. gr. laga nr. 60/2020 um Menntasjóð námsmanna hefur sjóðstjórn heimild til að afskrifa höfuðstól lántaka við sérstakar aðstæður. Það má segja að síðari hluti tillögunnar, sem snýr að afskriftum námslána að ákveðnum sértækum skilyrðum uppfylltum, sé því að einhverju leyti þegar til staðar í lögum um Menntasjóð námsmanna. Þessi heimild nær þó aðeins til þeirra sem taka lán frá Menntasjóði námsmanna, eru 66 ára eða eldri og eiga í erfiðleikum með greiðslur af ákveðnum ástæðum. Samkvæmt ákvæðinu er sjóðstjórn heimilt að gera tímabundna samninga við lántaka sem hafa ekki greitt lán sín að fullu á því ári sem lántakar ná 66 ára aldri. Þetta gildir þó aðeins um lántaka sem eiga í erfiðleikum með greiðslur af heilsufarsástæðum, sökum fjárhagsörðugleika eða af öðrum sambærilegum ástæðum. Ef lántaki hefur staðið við samninginn að lágmarki í eitt ár og sjóðstjórn metur það svo að aðstæður viðkomandi séu með þeim hætti að hann geti ekki greitt hluta hans skal stjórnin afskrifa höfuðstól lántaka að hluta eða öllu leyti.

Stúdentaráð styður að þessi heimild sé útvíkuð þannig að hún nái ekki einungis til þeirra sem eru 66 ára og eldri heldur til allra lántaka óháð aldri. Sambærilega heimild væri hægt að innleiða fyrir greiðendur eldri lána.

Umbreyting eldri lána í námsstyrk vegna efnahagsástands

Varðandi þann hluta tillögunnar sem snýr að því að heimild verði veitt til niðurfellingar á eldri námslánum sem veitt voru áður en lög nr. 60/2020 tóku gildi, bendir Stúdentaráð á grundvallarmunurinn á Menntasjóði námsmanna og forvera hans, Lánasjóði íslenskra námsmanna, liggur einmitt í styrkveitingunni.

Í greinargerð með frumvarpi til laga um Menntasjóð námsmanna¹ er því haldið fram að í Lánasjóði íslenskra námsmanna hafi stuðningur ríkisins til námsfólks í raun verið tvenns konar. Annars vegar styrkur vegna afskrifta á námslánum við andlát lánþega og hins vegar styrkur vegna vaxtamismunar á þeim vöxtum sem Lánasjóðurinn fjármagnar sig á og þeim vöxtum sem hann lánar út á. Námslán frá Lánasjóði íslenskra námsmanna (G-, R-, S- og V-lán) eru verðtryggð og báru áður 1% fasta vexti en bera nú einungis 0,4% vexti². Styrkur ríkisins er veittur með öðru móti í gegnum námslán frá Menntasjóði námsmanna (H-lán). Lántakar sem ljúka námi á réttum tíma fá 30% styrk frá ríkinu, auk þess sem að ríkið fjármagnar greiðslu barnastyrks auk ívilnana. Námslán frá Menntasjóði bera breytilega vexti sem ráðast af þeim lánakjörum sem ríkissjóði bjóðast hverju sinni auk fasts vaxtaálags. Vaxtaþak fyrir verðtryggð lán er 4% en slík lán bera 2,5% vexti í dag.

Niðurfelling á hluta námslána fyrir greiðendur eldri námslána (G-, R-, S- og V-lána), sambærileg þeirri 30% niðurfellingu sem er í boði í nýja kerfinu (H-lán), myndi því þýða að greiðendur eldri lána fengju í raun tvöfaldan styrk á við það sem greiðendum H-lána býðst í núverandi námslánakerfi. Ef greiðendum eldri lána yrði boðin niðurfelling á eftirstöðvum námslána sinna, þ.e. afskrift þeirra, svo sem vegna efnahagslegra aðstæðna hefði það í för með sér umtalsverða mismunun gagnvart greiðendum H-lána, sérstaklega þeirra sem ekki hljóta styrkinn. Slæmar efnahagsaðstæður bitna töluvert verr á þeim hópi þar sem vextir H-lána eru breytilegir og geta við slíkar aðstæður hækkað, á meðan vextir eldri lána standa í stað.

¹ <https://www.althingi.is/alttext/150/s/0373.html>

² <https://www.lin.is/greiðendur/endurgreidsla-namslana/#Endurgrei%C3%B0slur-G--S--R--&-V-l%C3%A1na->

Stúdentaráð er í grundvallaratriðum sammála þeim sjónarmiðum sem sett eru fram í tillögunni en vill þó árétta þann eðlismun sem fólgin er í afskriftum á eftirstöðvum námsláns og niðurfellingu hluta námsláns. Líkt og kemur fram hér að ofan telur Stúdentaráð að ýmislegt þurfi að skoða betur til þess að aðgerðirnar sem lagðar eru til beri sem mestan árangur. Þá tekur Stúdentaráð undir þau sjónarmið sem sett eru fram í greinargerð með tillögunni um að fjárfesting hins opinbera í menntun sé arðbær fjárfesting. Ljóst er að grundvöllur úrbóta á námslánakerfinu í þágu stúdenta er betri fjármögnun kerfsins og eru aukin fjárframlög því nauðsynleg svo hægt sé að framkvæma það sem lagt er til í þingsályktunartillögunni.

Að lokum bendir Stúdentaráð á að lögbundin endurskoðun á lögum um Menntasjóð námsmanna á að fara fram fyrir haustþing 2023. Stúdentaráð hvetur flutningsmenn, sem og aðra alþingismenn, til að beita sér í þágu stúdenta í þeirri vinnu.

Fyrir hönd Stúdentaráðs Háskóla Íslands

Rebekka Karlsdóttir
Forseti Stúdentaráðs Háskóla Íslands